Essay – Versie 6
1 november 2026

Een betere wereld is dichterbij dan we denken

Een realistisch en hoopvol perspectief op de grote uitdagingen van onze tijd



Jean-Paul Fonteijn

www.superrijkenbelasting.nl

Inhoudsopgave

Van het ontstaan van onze werkelijkheid naar een bewust betere wereld.

Inleiding · Een nieuwe wereld begint met een nieuw verhaal **3**

DEEL I · Hoe onze werkelijkheid is ontstaan **4**

1. De geschiedenis van het universum in vijf stappen 4
2. Van de generalistische mens naar de gespecialiseerde samenleving 4
3. De kracht van verhalen: de mens kan zijn eigen werkelijkheid creëren 5
4. Het economische basisverhaal dat vrijwel niemand ter discussie stelt 6

DEEL II · Waarom onze economie uit balans raakt **7**

5. De economie van het leven en de economie van bezit 7
6. Een mens kan maar beperkt consumeren, maar vrijwel onbeperkt bezitten 7
7. Waarom onze rijker wordende wereld toch steeds meer mensen achterlaat 8
8. Bezit geeft keuzevrijheid, maar extreem bezit geeft macht 9
9. De systeemfout die onze wereld instabiel maakt 9
10. Wat de geschiedenis ons leert over ongelijkheid en instabiliteit 10
11. De zoektocht naar een nieuw verhaal 11

DEEL III · Naar een andere verdeling van vermogen **13**

12. Het nieuwe basisverhaal: extreme vermogens moeten worden afgebouwd 13
13. Het doel is niet méér belasting innen, maar méér eigenaren creëren 13
14. Waarom bredere vermogensspreiding de economie kan versterken 14
15. Van een negatieve naar een positieve economische spiraal 15
16. Een financieel gezonde samenleving begint bij financieel gezonde burgers 16
17. Waarom we deze systeemfout zo moeilijk herkennen 16
18. Winst delen met de mensen die waarde creëren 17
19. Waarom dit een internationale verandering moet worden 18
20. Nieuwe spelregels: wat kunnen we weten voordat we ze invoeren? 19

DEEL IV · Een nieuwe gebalanceerde wereld **21**

21. De nieuwe gebalanceerde wereld 21
22. De volgende stap in de evolutie van de mensheid 21
23. De nieuwe gebalanceerde wereld begint met een nieuw verhaal 22

Van een nieuw verhaal naar een nieuwe werkelijkheid 23

Bronnen en verwijzingen 24

Inleiding — Een nieuwe wereld begint met een nieuw verhaal

Waarom wordt onze wereld op economisch vlak steeds rijker, terwijl zoveel mensen moeite hebben om financiële zekerheid op te bouwen? Waarom kunnen mensen die hard werken vaak nauwelijks vermogen opbouwen, terwijl de rijken der aarde onbegrensde extra hoeveelheden vermogen opbouwen? En waarom vinden we het eigenlijk vanzelfsprekend dat het vermogen van de superrijken vrijwel onbeperkt mag groeien?

In dit essay onderzoek ik deze vragen vanuit een breder perspectief. Ik begin bij de geschiedenis van het universum en het bijzondere vermogen van de mens om met gezamenlijke verhalen zijn eigen werkelijkheid te creëren. Onze economie is immers geen natuurwet. De manier waarop wij omgaan met eigendom, inkomen, vermogen en belastingen is gebaseerd op afspraken die mensen zelf hebben gemaakt. En wat mensen zelf hebben bedacht, kunnen mensen ook veranderen.

Wanneer steeds meer bezit en economische macht zich concentreren bij een steeds kleinere groep, kan onze samenleving uit balans raken. In onze huidige wereld zien we daar talloze voorbeelden van. Begrijp me niet verkeerd. Ik ben niet tegen rijkdom, ondernemerschap of persoonlijk bezit. Integendeel. Ik wil juist dat zoveel mogelijk mensen de mogelijkheid krijgen financieel zelfstandig te worden en zelf vermogen op te bouwen.

Daarom pleit ik voor een fundamenteel andere benadering van onze economie: een economie waarin we niet uitsluitend streven naar meer economische groei, maar ook naar een bredere verdeling van eigendom en de opbrengsten daarvan.

Drie aanvullende spelregels kunnen daarbij richting geven: een jaarlijkse belasting van 30 procent over het gedeelte van het persoonlijke nettovermogen boven tien miljoen euro; een regeling waarbij ten minste de helft van de bedrijfswinst boven vijf miljoen euro met werknemers wordt gedeeld; en internationale afspraken om te voorkomen dat landen elkaar op deze punten blijven beconcurreren. Deze percentages en grenzen zijn voorstellen die om verdere economische en juridische uitwerking vragen.

Het uiteindelijke doel is niet simpelweg meer belastinginkomsten voor de overheid. Het doel is meer bezitters, minder extreme bezitters en een evenwichtigere verdeling van economische macht.

In de drieentwintig hoofdstukken die volgen, werk ik deze gedachte stap voor stap uit: van het ontstaan van menselijke verhalen en economische spelregels tot de mogelijkheid om bewust een nieuwe, meer gebalanceerde wereld vorm te geven.

DEEL I — Hoe onze werkelijkheid is ontstaan

> *“Niet de wereld zelf is instabiel, maar het eeuwenoude economische verhaal waarop we haar hebben gebouwd.”*

1. De geschiedenis van het universum in vijf stappen

We kunnen de hele geschiedenis van het universum sterk vereenvoudigd samenvatten in vijf grote stappen: Materie → Chemie → Levende cellen → Intelligente hersenen → Taal met verhalen en cultuur. Het universum was niet vanaf het begin onderweg naar het ontstaan van de mens. Het is een manier om achteraf de belangrijkste overgangen in de geschiedenis te begrijpen. Wat mij betreft zit in deze eenvoudige reeks een buitengewoon belangrijk inzicht. De evolutie brengt niet alleen voortdurend nieuwe dingen voort. Soms ontstaan er ook compleet nieuwe manieren waarop verdere evolutie kan plaatsvinden.

Eerst werd de ontwikkeling van het universum bepaald door natuurkundige en chemische processen. Vervolgens ontstond op aarde het leven. Met het leven ontstond een nieuwe manier van evolueren: biologische erfelijkheid en natuurlijke selectie. Informatie kon van generatie op generatie worden doorgegeven. Na miljarden jaren ontwikkelde zich uiteindelijk de menselijke intelligentie. En met de mens ontstond iets heel bijzonders. Een levensvorm die niet alleen kon nadenken over zijn eigen bestaan, maar ook over zijn verleden en zijn mogelijke toekomst. Bovendien ontwikkelde de mens het vermogen om verhalen te bedenken, deze verhalen met anderen te delen en vervolgens samen een werkelijkheid te creëren die op die verhalen is gebaseerd. Daarmee begon een nieuwe fase in de evolutie.

2. Van de generalistische mens naar de gespecialiseerde samenleving — wat is wijsheid?

> *“Evolutie bracht intelligentie voort. Intelligentie maakte specialisatie mogelijk. Maar om een evenwichtige samenleving bewust vorm te geven, hebben we vooral wijsheid nodig.”*

Volgens mij is wijsheid het vermogen om de hoofdlijnen van een ingewikkelde werkelijkheid te herkennen, de verbanden daartussen te begrijpen en deze vervolgens zo eenvoudig mogelijk aan anderen uit te leggen. Niet verdwalen in alle details, maar proberen het grotere geheel te zien. Dit artikel is een poging tot die vorm van wijsheid. Een poging om vanuit de geschiedenis van het universum te begrijpen waarom onze huidige wereld zo instabiel is geworden. En vooral hoe wij als mensheid die wereld kunnen veranderen in een nieuwe, veel beter gebalanceerde wereld.

Gedurende het overgrote deel van het bestaan van Homo sapiens leefden onze voorouders als jager-verzamelaars. Zij hadden brede praktische kennis nodig: van dieren, planten en seizoenen tot het maken van werktuigen, samenwerken en het vinden van voedsel en water. Mensen konden verschillende rollen vervullen, al bestonden ook binnen jager-verzamelaarssamenlevingen taakverdelingen en specialistische vaardigheden.

Homo sapiens bestaat ongeveer 300.000 jaar. De eerste landbouw ontstond rond 12.000 jaar geleden. Als we deze twee momenten als schematische ijkpunten gebruiken, ligt ongeveer 96 procent van onze geschiedenis vóór het begin van de landbouw en 4 procent daarna. Dat betekent niet dat iedereen 12.000 jaar geleden plotseling boer werd: de overgang verliep geleidelijk, verschilde per gebied en jager-verzamelaars bestaan ook nu nog.

De onderstaande tijdsbalk laat dit verschil in verhouding zien.



Groen: circa 288.000 jaar (96%) vóór de eerste landbouw. Oker: circa 12.000 jaar (4%) sinds het begin van landbouw. Schematische vergelijking op basis van de ouderdom van Homo sapiens; de perioden overlappen in werkelijkheid.

Met de landbouw ontstonden grotere nederzettingen en steeds complexere vormen van arbeidsverdeling. Vooral in de afgelopen eeuwen werd onze economie sterk gespecialiseerd. Dat heeft onze gezamenlijke kennis, techniek en welvaart op allerlei manieren vergroot. Maar de ontwikkeling roept ook een vraag op: begrijpen wij, naarmate we meer weten van steeds kleinere onderdelen, nog voldoende hoe die onderdelen met elkaar samenhangen?

Was de jager-verzamelaar daarom wijzer dan de moderne mens? Dat kunnen we niet vaststellen. Onze voorouders hadden diepgaande kennis van hun eigen omgeving, terwijl wij profiteren van een enorme hoeveelheid gedeelde wetenschappelijke kennis. Maar misschien is ons vermogen om het grotere geheel te overzien niet in dezelfde mate gegroeid als onze gespecialiseerde kennis.

Zijn wij inmiddels intelligent genoeg geworden om een steeds ingewikkeldere wereld te creëren, maar nog onvoldoende wijs om die wereld als geheel te begrijpen en bewust in balans te houden? Deze vraag is ook relevant voor onze economie. Woningnood, inkomensverschillen, vermogensopbouw en politieke onvrede worden vaak afzonderlijk onderzocht, terwijl zij deels met elkaar samenhangen. Juist daarom is het belangrijk om naast specialistische kennis ook het overzicht te blijven zoeken.

3. De kracht van verhalen: de mens kan zijn eigen werkelijkheid creëren

Denk eens aan geld. Een bankbiljet is uiteindelijk niet meer dan een stukje papier. Het heeft waarde omdat wij gezamenlijk geloven dat het waarde heeft. Hetzelfde geldt voor veel andere zaken die ons dagelijks leven bepalen. Landen, wetten, ondernemingen,

eigendomsrechten, financiële markten en belastingstelsels bestaan doordat mensen afspraken hebben gemaakt en deze afspraken gezamenlijk erkennen. Natuurlijk zijn deze systemen in de loop van duizenden jaren ontwikkeld. Maar uiteindelijk zijn het menselijke constructies. Wij hebben ze zelf bedacht. En doordat voldoende mensen erin geloven en ernaar handelen, bepalen ze onze werkelijkheid.

Bovenstaande verhalen en afspraken zijn een buitengewoon krachtig vermogen van de mens. Wij kunnen door het veranderen van onze gezamenlijke verhalen ook onze gezamenlijke werkelijkheid veranderen. Dat betekent dat wij niet volledig gevangen zitten in de wereld die door vorige generaties is opgebouwd. Wij kunnen bewust nadenken over de vraag of onze bestaande verhalen nog wel verstandig zijn. En als dat niet zo is, kunnen we nieuwe verhalen ontwikkelen. Dat brengt mij bij misschien wel het belangrijkste economische verhaal waarin de westerse wereld op dit moment gelooft en dat wordt toegelicht in hoofdstuk 4. Een verhaal waarvan we ons nauwelijks bewust zijn, maar dat volgens mij een fundamentele oorzaak is van de steeds terugkerende instabiliteit in onze samenleving.

4. Het economische basisverhaal dat vrijwel niemand ter discussie stelt

Onze huidige economische wereld is gebaseerd op een opmerkelijke vanzelfsprekendheid. Wij vinden het normaal dat mensen belasting betalen over hun inkomen, maar accepteren tegelijkertijd dat mensen een onbeperkt groot privévermogen kunnen opbouwen en behouden. Natuurlijk bestaan er in verschillende landen belastingen op vermogen, vermogenswinsten en erfenissen, maar dat verandert weinig aan het fundamentele uitgangspunt. Iemand mag in ons huidige economische systeem in beginsel honderd miljoen, een miljard of zelfs honderd miljard euro persoonlijk vermogen bezitten. Er bestaat geen algemeen aanvaarde economische bovengrens aan persoonlijke rijkdom. En dat vinden wij blijkbaar volkomen normaal.

Maar waarom eigenlijk? Waarom accepteren wij dat iemand die iedere dag werkt belasting moet betalen over zijn salaris, terwijl een ander een vermogen kan bezitten dat zo groot is dat dit vermogen jaarlijks tientallen of honderden miljoenen kan opleveren? Waarom vinden wij het vanzelfsprekend dat vermogen onbeperkt mag blijven groeien? Is dat een natuurwet? Nee. Het is een verhaal waarin wij zijn gaan geloven. Een verhaal over eigendom, vrijheid, succes en economie. En juist omdat vrijwel iedereen dit verhaal als vanzelfsprekend beschouwt, stellen we het nauwelijks ter discussie. Dat is volgens mij de eerste grote systeemfout. We realiseren ons onvoldoende dat de manier waarop wij vermogen en inkomen belasten niet alleen bepaalt hoeveel geld de overheid ontvangt, maar ook wie uiteindelijk eigenaar wordt van onze wereld.

DEEL II — Waarom onze economie uit balans raakt

> *“Onze wereld wankelt op de fundamenten van een eeuwenoud economisch verhaal. Een verhaal waarin we het normaal vinden dat de superrijken steeds rijker worden, zonder dat daar een grens aan zit.”*

5. De economie van het leven en de economie van bezit

Om die systeemfout te begrijpen, moeten we naar twee verschillende kanten van onze economie kijken. Ik noem die de economie van het leven en de economie van bezit. De economie van het leven is de economie waarin de meeste mensen dagelijks functioneren. Je gaat naar je werk. Je ontvangt salaris. En vervolgens betaal je daarvan je huur of hypotheek, energie, boodschappen, verzekeringen, vervoer en andere noodzakelijke uitgaven. Wat overblijft, kun je eventueel sparen. Maar voor steeds meer mensen blijft er nauwelijks iets over. Aan de andere kant bestaat de economie van bezit. Daar draait het om aandelen, ondernemingen, vastgoed, grond, obligaties en andere bezittingen die inkomsten of waardestijgingen kunnen opleveren.

Het bijzondere is dat deze twee economieën voortdurend met elkaar verbonden zijn. Neem iemand die maandelijks €1.200 huur betaalt. Voor de huurder is die €1.200 een noodzakelijke uitgave. Voor de eigenaar van de woning is hetzelfde bedrag een inkomstenstroom, waar uiteraard nog kosten vanaf kunnen gaan. De huurder moet iedere maand werken om de huur te verdienen. De eigenaar ontvangt huur doordat hij de woning bezit. Daar is op zichzelf niets verkeerd aan. Sterker nog: ik zou graag willen dat veel meer mensen aan die kant van de economie terechtkomen. Maar hier ontstaat een belangrijk verschil. Wie voornamelijk van zijn arbeidsinkomen leeft, kan pas vermogen opbouwen nadat alle noodzakelijke kosten zijn betaald. Wie al veel vermogen bezit, kan de opbrengsten daarvan gebruiken om nog meer vermogen te verwerven. En zo kan bezit steeds opnieuw bezit voortbrengen. De economie van het leven voedt op die manier de economie van bezit. Dat gebeurt niet met iedere euro en niet uitsluitend ten gunste van vermogende mensen. Bedrijven betalen ook lonen, investeren en dragen belasting af. Maar de eigendom van bedrijven, woningen en andere productieve bezittingen bepaalt wel voor een belangrijk deel wie de uiteindelijke vermogensopbrengsten ontvangt. En zolang deze bezittingen zich steeds verder concentreren bij een kleine groep, kunnen ook de opbrengsten ervan zich verder concentreren.

6. Een mens kan maar beperkt consumeren, maar vrijwel onbeperkt bezitten

Hier komen we bij een van de belangrijkste inzichten uit mijn eerdere artikelen. Een mens kan maar beperkt consumeren, maar vrijwel onbeperkt bezitten. Denk daar eens over na.

Een mens heeft maar één maag. Een dag heeft maar 24 uur. Je kunt niet in twintig bedden tegelijk slapen en ook niet in honderd auto's tegelijk rijden. Er zit dus een natuurlijke grens aan wat iemand persoonlijk kan consumeren. Maar voor bezit bestaat die natuurlijke grens niet. Iemand kan tien woningen bezitten, honderd woningen of tienduizend woningen. Iemand kan aandelen bezitten in tien ondernemingen, honderd ondernemingen of duizenden ondernemingen. Iemand kan een miljoen euro bezitten, honderd miljoen of honderd miljard.

Naarmate iemand rijker wordt, verandert daardoor geleidelijk de functie van zijn geld. De eerste verdiende euro's zijn nodig om te leven. Daarna wordt geld belangrijk voor zekerheid. Vervolgens biedt geld vrijheid. Maar boven een bepaald vermogensniveau gaat het steeds minder om persoonlijk levensonderhoud en steeds meer om het verwerven van nieuw bezit. Wat doet iemand immers met zijn elfde miljoen? Waarschijnlijk koopt hij daarvan niet nog eens een miljoen broden. Hij kan er aandelen van kopen, vastgoed verwerven of belangen in bedrijven uitbreiden. Met andere woorden: boven een bepaald niveau wordt extra geld vooral een middel om een groter gedeelte van de economie te bezitten. En wie eigenaar wordt van een groter gedeelte van de economie, ontvangt in de toekomst ook een groter gedeelte van de opbrengsten daarvan.

Hierdoor kan een zichzelf versterkend mechanisme ontstaan: Bezit → Rendement → Meer bezit → Meer rendement → Nog meer bezit. Dit is geen garantie dat ieder groot vermogen altijd groeit. Investeringen kunnen mislukken en markten kunnen dalen. Maar het laat wel zien waarom bestaande grote vermogens zulke belangrijke structurele voordelen kunnen hebben ten opzichte van mensen die hun eerste vermogen nog moeten opbouwen.

7. Waarom onze rijker wordende wereld toch steeds meer mensen achterlaat

We leven in een bijzondere tijd. De mensheid is technologisch verder ontwikkeld dan ooit. We kunnen steeds efficiënter produceren. Machines nemen steeds meer werk van ons over. De totale hoeveelheid geproduceerde goederen en diensten is enorm toegenomen. Maar tegelijkertijd ervaren veel mensen dat zij ondanks hard werken nauwelijks vooruitkomen. Jongeren kunnen moeilijk een woning kopen. Gezinnen hebben moeite om te sparen. Mensen met een fulltimebaan houden soms nauwelijks voldoende geld over om alle rekeningen te betalen. Hoe kan dat?

Volgens mij komt dat mede doordat wij voortdurend praten over koopkracht, terwijl we veel te weinig aandacht besteden aan wat ik opbouwkracht noem. Koopkracht gaat over de vraag hoeveel je vandaag kunt kopen. Opbouwkracht gaat over een veel belangrijkere vraag: Wat kun je gedurende twintig, dertig of veertig jaar werken daadwerkelijk voor jezelf opbouwen? Kun je een eigen woning kopen? Kun je spaargeld opbouwen? Kun je aandelen bezitten? Kun je een onderneming beginnen? Kun je iets nalaten aan je kinderen? Of verdwijnt vrijwel je volledige inkomen iedere maand opnieuw in de economie van het leven?

Die vraag is minstens zo belangrijk als de hoogte van je salaris. Want bezit geeft niet alleen financiële zekerheid. Bezit geeft ook vrijheid. Iemand met voldoende spaargeld kan gemakkelijker van baan veranderen. Iemand met eigen vermogen kan een onderneming beginnen. Een gezin met een financiële buffer hoeft bij een onverwachte rekening niet onmiddellijk in de problemen te komen. En daarmee komen we bij een volgend belangrijk inzicht.

8. Bezit geeft keuzevrijheid, maar extreem bezit geeft macht

In mijn lezing Minder macht voor de miljardair, meer bezit voor iedereen stel ik een eenvoudige vraag: Wie kan tegen wie nee zeggen? Stel je voor dat je een baan hebt waarin je ongelukkig bent. Je werkgever stelt steeds hogere eisen, terwijl je arbeidsvoorwaarden verslechteren. Als je nauwelijks spaargeld hebt, kun je moeilijk zeggen dat je vertrekt. Je hebt immers iedere maand je salaris nodig. Maar als je voldoende financiële reserves hebt, verandert de situatie. Je kunt wel nee zeggen. Je hebt alternatieven.

Hetzelfde geldt voor ondernemers. Stel dat een ondernemer geld nodig heeft om zijn bedrijf te laten groeien. Er is maar één investeerder bereid hem geld te lenen of aandelen te kopen. Die investeerder kan relatief veel eisen stellen. Maar stel dat dezelfde ondernemer kan kiezen uit tien geïnteresseerde investeerders. Dan verandert zijn onderhandelingspositie volledig. Niet omdat zijn onderneming ineens beter is geworden. Maar omdat hij meer keuzevrijheid heeft. Wie alternatieven heeft, heeft macht. En bezit geeft alternatieven.

Daarom ben ik niet tegen rijkdom. Ik ben niet tegen ondernemerschap. En ik ben zeker niet tegen bezit. Integendeel. Ik wil juist dat zoveel mogelijk mensen bezit kunnen opbouwen. Maar extreem bezit is iets anders dan gewoon rijk zijn. Met tien miljoen euro kun je uitzonderlijk comfortabel leven. Met tien miljard euro kun je grote delen van bedrijven kopen, enorme hoeveelheden vastgoed bezitten en belangrijke economische beslissingen beïnvloeden. Op dat niveau verandert rijkdom in economische macht. En wanneer steeds meer economische macht bij steeds minder mensen terechtkomt, ontstaat een fundamenteel onevenwicht in de samenleving. Wij vinden het vanzelfsprekend dat politieke macht in een democratie begrensd moet worden. Waarom zouden we onbeperkte concentratie van economische macht dan wel als vanzelfsprekend accepteren?

9. De systeemfout die onze wereld instabiel maakt

Wanneer we alle voorgaande inzichten met elkaar verbinden, ontstaat volgens mij een belangrijk beeld. De meeste mensen leven voornamelijk in de economie van het leven. Ze werken, ontvangen inkomen en besteden een groot deel daarvan aan noodzakelijke uitgaven. Een relatief kleine groep bezit een zeer groot gedeelte van de economie van bezit. Deze groep ontvangt rendementen uit bestaande bezittingen en kan daarmee nieuw bezit verwerven. Als dit proces onvoldoende wordt gecorrigeerd, kan steeds meer vermogen en

economische macht zich bij een steeds kleinere groep concentreren. Daarmee kunnen de verschillen tussen mensen die vooral van hun arbeid leven en mensen die vooral van hun bezit profiteren steeds groter worden.

Dat heeft gevolgen voor de gehele samenleving. Steeds meer mensen kunnen het gevoel krijgen dat hard werken onvoldoende wordt beloond. Dat zij ondanks hun inspanningen geen financiële zekerheid kunnen opbouwen. Dat de economie wel groeit, maar dat de voordelen van deze groei niet evenwichtig worden verdeeld. Hierdoor kunnen maatschappelijke spanningen toenemen. Mensen verliezen vertrouwen in de politiek. Ze zoeken verklaringen voor hun problemen en soms ook zondebokken. Maar wanneer we alleen naar afzonderlijke problemen kijken, missen we mogelijk het grotere geheel.

We praten over woningnood, lage lonen, hoge huren, armoede en onbetaalbare voorzieningen alsof dit volledig losstaande problemen zijn. Terwijl een deel van deze problemen samenhangt met de manier waarop inkomen, vermogen en economische macht worden verdeeld. Volgens mij moeten we daarom niet uitsluitend de afzonderlijke symptomen bestrijden. We moeten ook het onderliggende systeem onderzoeken.

10. Wat de geschiedenis ons leert over ongelijkheid en instabiliteit

Wanneer we naar de geschiedenis kijken, zien we regelmatig perioden waarin rijkdom en macht zich steeds verder concentreerden. Grote economische verschillen konden bijdragen aan maatschappelijke spanningen en politieke instabiliteit. Oorlogen, revoluties en grote economische crises hebben vervolgens soms geleid tot ingrijpende veranderingen in de bestaande vermogensverdeling. Bezittingen werden vernietigd, machtsverhoudingen veranderden en bestaande economische elites verloren soms een belangrijk deel van hun vermogen. Na zulke ingrijpende gebeurtenissen ontstonden regelmatig nieuwe politieke en economische verhoudingen.

Dat betekent niet dat iedere grote oorlog door vermogensongelijkheid wordt veroorzaakt. Oorlogen hebben veel verschillende oorzaken. En ook is het niet zo dat vermogensongelijkheid in iedere historische periode voortdurend is toegenomen. Maar er is wel een belangrijke vraag die we ons moeten stellen. Waarom zouden wij wachten tot grote maatschappelijke crises de bestaande verdeling van rijkdom en macht veranderen, als wij ook bewust en vreedzaam een economisch systeem kunnen ontwerpen dat extreme concentratie tegengaat? We beschikken inmiddels over voldoende intelligentie, historische kennis en economische inzichten om zulke mechanismen te herkennen. Moeten we dan niet proberen de lessen van de geschiedenis te gebruiken? Niet door opnieuw dezelfde fouten te maken. Maar door ons economische basisverhaal te veranderen.

11. De zoektocht naar een nieuw verhaal

> *“Wanneer mensen voelen dat het bestaande verhaal niet meer klopt, begint de zoektocht naar een nieuw verhaal.”*

Waarom groeit in zoveel landen het verlangen naar politieke verandering? Waarom krijgen partijen en leiders die beloven met het bestaande systeem te breken zoveel aandacht? Volgens mij heeft dat mede te maken met iets wat zich moeilijk in één cijfer laat uitdrukken: het gevoel dat onze gezamenlijke wereld uit balans is geraakt.

Veel mensen werken hard, maar ervaren dat hun financiële zekerheid niet vanzelf toeneemt. Zij zien stijgende woonlasten, moeite om spaargeld op te bouwen en grote verschillen tussen de beloning van arbeid en de opbrengsten van bezit. Tegelijkertijd hebben opeenvolgende regeringen gedurende tientallen jaren beleid gevoerd zonder dat deze zorgen voor iedereen zijn verdwenen. Voor sommige burgers ontstaat daardoor de indruk dat de politiek steeds opnieuw symptomen behandelt, maar de onderliggende oorzaak niet verandert.

Die ervaring is niet bij iedereen dezelfde en zij heeft meer dan één oorzaak. Toch vermoed ik dat veel mensen intuïtief aanvoelen dat de economische spelregels niet voor iedereen dezelfde mogelijkheden scheppen. Zij hoeven de begrippen vermogensconcentratie, opbouwkracht of economische macht niet te gebruiken om te merken dat hard werken niet altijd leidt tot financiële zelfstandigheid. Het gevoel komt vaak eerder dan de verklaring.

Wanneer vertrouwde politieke verhalen geen overtuigend antwoord meer lijken te geven, gaan mensen op zoek naar andere verklaringen. Dat kan mede helpen begrijpen waarom populistische verhalen aantrekkingskracht hebben. Leiders als Geert Wilders, Thierry Baudet en Donald Trump presenteren, elk op hun eigen manier, scherpe kritiek op gevestigde instituties en beloven politieke verandering. Zij geven woorden aan onvrede die een deel van de bevolking herkent.

Maar het herkennen en verwoorden van onvrede is nog niet hetzelfde als het oplossen van de oorzaken ervan. Dat geldt overigens niet alleen voor populistische leiders, maar voor iedere politieke stroming. De relevante vraag is steeds: welke concrete spelregels veranderen, wie profiteert daarvan en wat gebeurt er met de verdeling van bezit en economische macht?

Vanuit de gedachtegang van dit essay zou een beleid dat vooral bestaande grote vermogens beschermt of versterkt de onderliggende concentratie zelfs kunnen vergroten, ook wanneer het belooft gewone burgers te helpen. Omgekeerd mag geen enkel voorstel — ook het mijne niet — alleen op zijn bedoelingen worden beoordeeld. We moeten kijken naar de verwachte werking, de neveneffecten en uiteindelijk naar de resultaten.

Misschien is de mensheid daarom al begonnen aan de zoektocht naar een ander economisch basisverhaal, zonder die zoektocht altijd zo te noemen. Achter uiteenlopende politieke voorkeuren

kan een gedeelde vraag schuilgaan: waarom voelt een steeds rijker wordende wereld niet voor iedereen als een wereld met meer mogelijkheden?

Met dit essay wil ik aan die zoektocht een bijdrage leveren. Niet alleen door de gevoelens van onzekerheid en onrechtvaardigheid serieus te nemen, maar ook door een mogelijke structurele verklaring en een toetsbaar voorstel voor andere economische spelregels aan te bieden: extreme vermogensconcentratie tegengaan, meer burgers laten deelnemen aan de economie van bezit en de opbrengsten van bedrijven breder delen.

Dat is geen garantie op een perfecte wereld. Wel is het een uitnodiging om het gesprek te verplaatsen van de vraag wie de schuld krijgt naar de vraag welke afspraken we samen verstandiger kunnen maken. Een nieuw verhaal wordt pas waardevol wanneer het niet alleen herkenning biedt, maar ook perspectief op werkelijke verandering.

DEEL III — Naar een andere verdeling van vermogen

> *“Als we de fouten van ons eeuwenoude economische verhaal repareren dan is een betere wereld dichter bij dan we denken.”*

12. Het nieuwe basisverhaal: extreme vermogens moeten geleidelijk worden afgebouwd

Mijn voorstel voor een nieuwe gebalanceerde wereld begint met een eenvoudige verandering. We moeten niet alleen inkomen belasten, maar ook extreme persoonlijke vermogens zodanig belasten dat deze niet onbeperkt kunnen blijven doorgroeien. Concreet stel ik een jaarlijkse superrijkenbelasting voor van 30 procent over het gedeelte van iemands nettovermogen boven de tien miljoen euro. De eerste tien miljoen euro blijft volledig vrijgesteld van deze specifieke belasting.

Iemand met vijf miljoen euro persoonlijk vermogen betaalt deze belasting dus niet. Iemand met tien miljoen euro evenmin. Iemand met twintig miljoen euro betaalt jaarlijks 30 procent over de tien miljoen boven de vrijstellingsgrens. Dat is drie miljoen euro. Iemand met honderd miljoen euro betaalt in het eerste jaar, bij ongewijzigde waardering, 30 procent over negentig miljoen euro. Dat is 27 miljoen euro. Zo worden extreme vermogens geleidelijk teruggebracht. Het is belangrijk te begrijpen dat tien miljoen euro in dit voorstel geen wetenschappelijk vastgesteld ideaalbedrag is. Het is een bewust gekozen politieke en maatschappelijke grens. Een grens waaronder mensen nog altijd uitzonderlijk rijk kunnen worden, maar waarboven de samenleving besluit dat verdere concentratie van persoonlijk vermogen niet wenselijk is.

Ook betekent een jaarlijkse belasting van 30 procent boven die grens niet automatisch dat ieder vermogen uiteindelijk exact tien miljoen euro wordt. Dat hangt onder meer af van rendementen, waardestijgingen en de precieze uitvoering. Maar het is wel een ingrijpend mechanisme om extreme vermogensconcentratie tegen te gaan. En het belangrijkste doel daarvan is niet wat veel mensen waarschijnlijk denken.

13. Het doel is niet méér belasting innen, maar méér eigenaren creëren

Wanneer ik over een superrijkenbelasting spreek, denken mensen vaak onmiddellijk aan de belastinginkomsten voor de overheid. Hoeveel geld levert dit op? Kunnen we daarmee de staatsschuld verlagen? Kunnen we er betere scholen en ziekenhuizen van betalen? Dat zijn allemaal relevante vragen. Maar ze raken niet de belangrijkste doelstelling van mijn voorstel. Mijn belangrijkste doel is niet dat de overheid meer geld krijgt. Mijn belangrijkste doel is dat steeds meer mensen eigenaar worden van onze gezamenlijke economie.

Laat me dat uitleggen. Extreem grote vermogens bestaan meestal niet uit enorme hoeveelheden geld op een bankrekening. Ze bestaan voor een belangrijk deel uit aandelen, ondernemingen, vastgoed en andere bezittingen. Wanneer iemand een jaarlijkse vermogensbelasting moet betalen, kan het noodzakelijk worden om een gedeelte van die bezittingen te verkopen. Stel dat een miljardair een deel van zijn aandelen moet verkopen. Die aandelen verdwijnen niet. De bedrijven verdwijnen niet. De fabrieken verdwijnen niet. De werknemers verdwijnen niet. Wat verandert, is het eigendom. De aandelen krijgen nieuwe eigenaren. Dat kunnen particuliere beleggers zijn, pensioenfondsen, werknemers, ondernemers of andere investeerders.

Natuurlijk ontstaat een bredere verdeling niet automatisch. Ook zeer vermogende beleggers mogen volgens dit voorstel aandelen kopen; er geldt immers geen aankoopverbod. Maar zij worden net als andere bezitters jaarlijks belast over hun persoonlijke nettovermogen boven tien miljoen euro. Daardoor wordt het minder aantrekkelijk om steeds grotere persoonlijke vermogens te blijven verzamelen. Dat opent mogelijkheden voor nieuwe eigenaren, waaronder burgers met kleinere vermogens, werknemers en collectieve investeringsfondsen. Om ervoor te zorgen dat aandelen en andere bezittingen daadwerkelijk bij een bredere groep terechtkomen, moet de superrijkenbelasting samengaan met beleid waardoor veel meer burgers zelf vermogen kunnen opbouwen. Denk aan het verlagen van belastingen op arbeid, het delen van bedrijfswinsten met werknemers en het toegankelijker maken van investeringen. Dan kunnen steeds meer burgers deelnemen aan de economie van bezit. Het doel is niet minder rijkdom, maar minder extreme bezitters en veel meer mensen die zelf iets bezitten. De superrijkenbelasting is daarmee niet alleen een instrument om vermogen te herverdelen, maar vooral een permanente rem op extreme vermogensconcentratie.

14. Waarom bredere vermogensspreiding de economie kan versterken

Laten we een gedachte-experiment doen. Stel dat één persoon duizend miljard euro bezit. Dat is één biljoen euro. Vergelijk dit met een situatie waarin datzelfde vermogen is verdeeld over honderdduizend mensen, die ieder tien miljoen euro bezitten. Het totale vermogen is in beide situaties even groot. Maar de verdeling is compleet anders. In het eerste geval beslist één persoon in belangrijke mate over de bestemming van een enorm vermogen. In het tweede geval kunnen honderdduizend mensen zelfstandig economische beslissingen nemen. Zij kunnen investeren, ondernemingen financieren, woningen kopen of andere bezittingen verwerven. Voor ondernemers ontstaat daarmee mogelijk een veel grotere groep potentiële investeerders. En dat kan een belangrijk economisch voordeel opleveren. Wanneer een ondernemer afhankelijk is van een beperkt aantal zeer grote financiers, hebben die financiers veel onderhandelingsmacht. Maar wanneer het investeringskapitaal over veel meer mensen is verdeeld, kan een ondernemer uit meer financiers kiezen. Hij krijgt meer keuzevrijheid. Betere onderhandelingsmogelijkheden kunnen leiden tot gunstigere

financieringsvoorwaarden en meer ruimte voor ondernemerschap. Dat kan weer bijdragen aan meer innovatie, werkgelegenheid en economische activiteit.

En er gebeurt mogelijk nog iets anders. Wanneer meer huishoudens vermogen en financiële buffers kunnen opbouwen, kunnen zij gemakkelijker economische risico's nemen. Zij durven eerder een onderneming te beginnen. Zij kunnen investeren in hun opleiding. Zij kunnen een periode van werkloosheid overbruggen. Zij kunnen meer besteden wanneer dat nodig of wenselijk is. Zo ontstaat de mogelijkheid van een positieve economische spiraal: Meer vermogensspreiding → Meer financiële zekerheid → Meer keuzevrijheid → Meer ondernemerschap en investeringen → Een sterkere economie → Meer kansen om vermogen op te bouwen. Dit is niet een automatisch gegarandeerd resultaat. Het vraagt goed beleid en een zorgvuldige uitvoering. Maar het laat zien waarom een bredere vermogensverdeling niet alleen een kwestie van rechtvaardigheid is. Het kan ook een belangrijke economische functie vervullen.

15. Van een negatieve naar een positieve economische spiraal

In onze huidige economie bestaat het risico op een negatieve spiraal. Wanneer een steeds groter gedeelte van het vermogen geconcentreerd raakt bij een kleine groep, kan die groep steeds meer bestaande bezittingen verwerven. Dat kan de prijzen van woningen, aandelen, grond en andere schaarse bezittingen opdrijven. Voor mensen die al eigenaar zijn, kan dat gunstig zijn. Voor mensen die nog eigenaar moeten worden, wordt het juist moeilijker.

Neem een woning die van €400.000 naar €450.000 stijgt. Voor de bestaande eigenaar is dat een vermogensstijging van €50.000. Voor een starter betekent dezelfde ontwikkeling dat hij €50.000 meer moet financieren. Dezelfde economische verandering maakt de ene persoon dus rijker en de andere persoon verder verwijderd van zijn doel om vermogen op te bouwen. Wanneer steeds meer huishoudens bijna hun volledige inkomen nodig hebben om de noodzakelijke kosten te betalen, blijft er steeds minder ruimte over om zelf bezittingen te verwerven. De economie van het leven blijft ondertussen inkomsten genereren voor de economie van bezit. Zo kan een zichzelf versterkend patroon ontstaan.

Maar met een andere vermogensverdeling kunnen we proberen dat mechanisme om te draaien. Wanneer meer mensen een woning, aandelen, spaargeld of een onderneming bezitten, ontvangen ook meer mensen de opbrengsten daarvan. Die opbrengsten kunnen weer worden gebruikt om te consumeren, te sparen of te investeren. Meer mensen worden daardoor economisch zelfstandiger. Een samenleving met financieel gezonde burgers vormt de basis voor een gezonde en stabiele economie. Dat is de kern van mijn voorstel. Niet alleen proberen de bestaande economische groei eerlijker te verdelen, maar de eigendomsstructuur van onze economie veranderen, zodat de voordelen van toekomstige groei vanzelf over meer mensen kunnen worden verspreid.

16. Een financieel gezonde samenleving begint bij financieel gezonde burgers

In mijn eerdere artikelen heb ik ook gewezen op een andere systeemfout. We kijken bij economische gezondheid vaak vooral naar de financiële positie van de overheid. Hoe hoog is de staatsschuld? Hoe groot is het begrotingstekort? Hoeveel moet er worden bezuinigd? Maar we vergeten regelmatig een minstens zo belangrijke vraag. Hoe staat het met de financiële gezondheid van de burgers?

Stel dat een gezin iedere maand €150 kan sparen. Door hogere lasten blijft daarvan nog maar €50 over. De overheid kan misschien haar begroting verbeteren, maar het gezin wordt financieel kwetsbaarder. Het heeft minder ruimte om financiële tegenvallers op te vangen. Minder ruimte om te investeren. En minder mogelijkheden om zelf vermogen op te bouwen. Een overheid kan dus financieel gezonder lijken te worden, terwijl de financiële positie van haar burgers verslechtert. Dat is niet vanzelfsprekend verstandig economisch beleid.

Natuurlijk kunnen overheden niet onbeperkt schulden maken. Maar een gezonde samenleving bestaat uit meer dan een gezonde overheidsbegroting. Zij bestaat ook uit financieel gezonde burgers, sterke ondernemingen en voldoende mogelijkheden voor nieuwe generaties om bezit op te bouwen. Daarom moeten we de gezondheid van onze economie breder beoordelen. Niet alleen aan de hand van het bruto binnenlands product, de staatsschuld of de gemiddelde koopkracht. Maar ook aan de hand van de opbouwkracht van de bevolking. Hoeveel mensen kunnen daadwerkelijk een financiële buffer opbouwen? Hoeveel mensen kunnen een woning kopen? Hoeveel mensen kunnen investeren? Hoeveel mensen hebben voldoende keuzevrijheid om hun eigen toekomst vorm te geven? Een werkelijk gezonde economie is een economie waarin steeds meer mensen de mogelijkheid krijgen financieel zelfstandig te worden.

17. Waarom we deze systeemfout zo moeilijk herkennen

Als deze economische mechanismen zo belangrijk zijn, waarom zien we ze dan niet duidelijker? Volgens mij zijn daarvoor drie belangrijke redenen. Ten eerste kijken we meestal naar afzonderlijke problemen. We zien de woningnood, hoge huren, lage lonen, armoede en politieke onvrede. Maar we zien veel minder hoe deze problemen met elkaar verbonden kunnen zijn door de verdeling van eigendom en economische macht. Ten tweede zoeken mensen bij maatschappelijke problemen vaak naar een direct zichtbare oorzaak of schuldige. We richten onze aandacht bijvoorbeeld op migratie, politieke partijen, afzonderlijke bedrijven of specifieke groepen mensen. Natuurlijk kunnen al die onderwerpen eigen problemen met zich meebrengen. Maar daarmee zien we nog niet noodzakelijk de onderliggende economische structuren.

Ten derde verwarren we rijkdom vaak met succes en wijsheid. Wie extreem rijk is geworden, zal ongetwijfeld op bepaalde terreinen succesvol zijn geweest. Maar dat betekent niet

automatisch dat die persoon ook het beste inzicht heeft in wat goed is voor de samenleving als geheel. En juist omdat wij rijkdom zo vanzelfsprekend als succes beschouwen, stellen we de onbeperkte groei ervan nauwelijks ter discussie.

Daar komt nog iets bij. Mensen die zelf financieel comfortabel leven, ervaren de gevolgen van vermogensongelijkheid anders dan mensen die nauwelijks kunnen rondkomen. Een stijgende huizenprijs is goed nieuws voor iemand die al een woning bezit. Voor iemand die nog een woning wil kopen, is dezelfde ontwikkeling juist slecht nieuws. We kijken allemaal vanuit onze eigen werkelijkheid naar de wereld. Maar wijsheid vraagt dat we proberen boven onze individuele werkelijkheid uit te stijgen. Dat we de hoofdlijnen zien. En dat we de systeemfout herkennen die onder veel afzonderlijke problemen kan liggen.

18. Winst delen met de mensen die waarde creëren

Een bredere spreiding van vermogen vraagt om meer dan het begrenzen van extreme vermogens. Het vraagt ook om een andere verdeling van de opbrengsten die ondernemingen ieder jaar gezamenlijk voortbrengen. Daarom bevat het voorstel op superrijkenbelasting.nl een tweede economische spelregel: van de bedrijfswinst boven vijf miljoen euro wordt minimaal vijftig procent met werknemers gedeeld.

Daarachter ligt een eenvoudige gedachte. Ondernemingen worden mogelijk gemaakt door een samenspel van kapitaal, ondernemerschap, arbeid, kennis, infrastructuur en maatschappelijke voorzieningen. Aandeelhouders lopen risico en verdienen een redelijke vergoeding. Maar de mensen die dagelijks meewerken aan de resultaten dragen eveneens bij aan die waarde. Waarom zouden zij niet structureel delen in een groter deel van de winst wanneer een onderneming uitzonderlijk succesvol is?

Stel dat een onderneming een winst van negen miljoen euro behaalt. Dan valt in dit voorstel vier miljoen euro boven de grens van vijf miljoen. Ten minste twee miljoen euro daarvan wordt met werknemers gedeeld. Dat is een rekenvoorbeeld, geen uitgewerkte belasting- of vennootschapsrechtelijke regeling. Onder meer de definitie van winst, de positie van kleinere en buitenlandse ondernemingen, de verdeling tussen medewerkers, verliesverrekening en de financiering van toekomstige investeringen moeten nog worden bepaald.

Het doel is niet om ondernemerschap te ontmoedigen. Een financieel gezond bedrijf moet kunnen blijven investeren, vernieuwen en risico dragen. Het gaat om een andere norm voor uitzonderlijke winsten: als een onderneming sterk genoeg is om zeer grote overschotten te boeken, kunnen ook de mensen die het succes mede mogelijk maken daarvan profiteren. Winstdeling kan bovendien de opbouwkracht versterken, mits werknemers daadwerkelijk in staat worden gesteld een deel van de opbrengst te sparen of te investeren.

Deze spelregel versterkt de superrijkenbelasting. De eerste remt de concentratie van al opgebouwd persoonlijk vermogen. De tweede verspreidt een deel van nieuw ontstane

bedrijfswinsten voordat die zich uitsluitend bij bestaande kapitaalbezitters kunnen ophopen. Samen bieden ze een perspectief dat verder gaat dan herverdelen achteraf: meer mensen kunnen in de eerste plaats zelf vermogen opbouwen.

19. Waarom dit een internationale verandering moet worden

Er is nog een belangrijk probleem. De wereldeconomie is internationaal geworden, terwijl onze politieke besluitvorming en ons belastingbeleid nog grotendeels nationaal zijn georganiseerd. Dat verschil maakt het steeds moeilijker om bepaalde economische problemen uitsluitend binnen onze eigen landsgrenzen op te lossen.

Er is bovendien een belangrijke aanwijzing dat de oorzaken van deze problemen niet alleen op nationaal niveau liggen. Veel problemen die wij in Nederland ervaren, komen in vergelijkbare vormen ook in andere westerse landen voor. Denk aan woningnood, werkende mensen die nauwelijks kunnen rondkomen, de moeite om vermogen op te bouwen en de druk op overheden om voldoende belastinginkomsten te verkrijgen bij werkenden en ondernemingen.

Natuurlijk verschillen de omstandigheden en de ernst van deze problemen per land. Ook nationale politieke keuzes spelen een belangrijke rol. Maar wanneer vergelijkbare problemen zich in zoveel verschillende landen voordoen, moeten we ons afvragen of er niet iets fundamentelers aan de hand is. Misschien ligt een belangrijk deel van de verklaring niet bij afzonderlijke nationale regeringen, maar bij de economische spelregels die al deze landen met elkaar delen.

Dat brengt ons terug bij de belangrijkste systeemfout die ik in dit essay beschrijf: de mogelijkheid dat steeds meer vermogen en economische macht zich bij een steeds kleinere groep concentreren. Dit mechanisme houdt niet op bij onze landsgrenzen. Grote vermogens kunnen internationaal worden verplaatst. Multinationale ondernemingen opereren in verschillende landen. Beleggingen, aandelen en financiële constructies zijn internationaal georganiseerd. Maar een verpleegkundige, een bouwvakker of een winkelmedewerker woont en werkt meestal in één land.

Hierdoor ontstaat een fundamenteel verschil. Terwijl grote vermogens en ondernemingen internationaal kunnen bewegen, zijn de mogelijkheden van nationale overheden om deze vermogens en ondernemingen te belasten beperkt door internationale concurrentie. Landen kunnen daardoor onder druk komen te staan om grote vermogens en ondernemingen fiscaal aantrekkelijk te blijven behandelen.

Daarom is het niet voldoende wanneer alleen Nederland een ingrijpende superrijkenbelasting en een regeling voor winstdeling invoert. Zeer vermogende mensen zouden dan kunnen proberen hun vermogen of fiscale woonplaats te verplaatsen. Ook ondernemingen zouden hun internationale activiteiten en winstverdeling kunnen aanpassen. Daarmee wordt het moeilijker om de gewenste veranderingen daadwerkelijk te

realiseren.

Hetzelfde geldt voor de bredere maatschappelijke problemen die mede samenhangen met de verdeling van bezit en economische macht. Nationale overheden kunnen met woningbouwbeleid, sociale voorzieningen en belastingmaatregelen belangrijke verbeteringen realiseren. Maar wanneer een deel van de onderliggende oorzaken internationaal is, kunnen nationale maatregelen die oorzaken niet volledig wegnemen.

Internationale problemen vragen om internationale oplossingen.

Zolang we uitsluitend op nationaal niveau proberen de gevolgen van internationale economische mechanismen te bestrijden, bestaat het risico dat we vooral bezig blijven met het beperken van de schade, zonder de achterliggende oorzaken aan te pakken.

Daarom vraagt de nieuwe gebalanceerde wereld om internationale samenwerking. Bij voorkeur beginnen de westerse landen gezamenlijk. Zij zouden afspraken kunnen maken over een gemeenschappelijke belastinggrondslag, transparantie over werkelijk eigendom, het tegengaan van belastingontwijking, een effectieve heffing op extreme persoonlijke vermogens en gezamenlijke uitgangspunten voor het delen van uitzonderlijke bedrijfswinsten met werknemers.

Zo kunnen we voorkomen dat landen elkaar blijven beconcurreren door de meest vermogende mensen en ondernemingen steeds gunstiger te behandelen. En belangrijker nog: zo ontstaat de mogelijkheid om niet alleen de gevolgen van onze huidige economische spelregels te bestrijden, maar ook de onderliggende mechanismen te veranderen.

Dat is niet eenvoudig. Internationale samenwerking vraagt overeenstemming tussen landen met verschillende belangen en politieke opvattingen. Maar grote maatschappelijke veranderingen zijn zelden eenvoudig geweest.

Het belangrijkste is dat voldoende mensen eerst gaan begrijpen waarom deze verandering noodzakelijk kan zijn. Want pas wanneer dit nieuwe economische verhaal door voldoende mensen in verschillende landen wordt gedeeld, ontstaat de politieke mogelijkheid om de internationale spelregels daadwerkelijk te veranderen.

Een betere wereld vraagt daarom niet alleen om een nieuw economisch verhaal, maar ook om een verhaal dat mensen over landsgrenzen heen met elkaar verbindt.

20. Nieuwe spelregels: wat kunnen we weten voordat we ze invoeren?

Een fundamenteel andere inrichting van onze economie roept terechte vragen op. Hoe hoog moet een belasting op extreme vermogens zijn om vermogensconcentratie structureel terug te dringen? Hoe voorkomen we dat ondernemers met moeilijk verkoopbare aandelen in liquiditeitsproblemen komen? Hoe zorgen we ervoor dat de verkoop van bezittingen daadwerkelijk kansen biedt aan nieuwe eigenaren? En hoe organiseren we winstdeling en internationale samenwerking op een uitvoerbare manier?

Voor de precieze werking van mijn voorstel bestaan nog geen empirische gegevens. Dat is niet vreemd: deze combinatie van spelregels is in deze vorm immers nog niet ingevoerd. Wie een wezenlijk nieuw economisch spel voorstelt, kan niet vooraf de volledige uitkomst laten zien van een spel dat nog nooit is gespeeld.

Toch betekent dit niet dat we zonder kennis hoeven te handelen. We kunnen leren van bestaande vermogensbelastingen, winstdelingsregelingen en internationale belastingafspraken. We kunnen economische modellen maken, verschillende scenario's vergelijken en vooraf onderzoeken welke risico's ontstaan voor investeringen, bedrijven, burgers en overheden. Zulke kennis is onmisbaar, maar levert geen definitief bewijs voor alle gevolgen van een nog niet beproefd stelsel.

Anders zouden we in een merkwaardige tegenstrijdigheid terechtkomen: we verlangen bewijs uit het verleden voor een toekomst die we juist anders willen inrichten. Als we uitsluitend economische spelregels accepteren waarvan de uitkomsten al eerder zijn bewezen, maken we fundamentele vernieuwing bijna onmogelijk.

Dat is geen vrijbrief om elk nieuw idee zomaar in te voeren. Integendeel. Juist wanneer de uitkomsten onzeker zijn, moeten de gekozen grenzen en percentages openstaan voor kritiek en onderzoek. Een gefaseerde invoering, duidelijke meetpunten, onafhankelijke evaluatie en de mogelijkheid om bij te sturen kunnen helpen om onbedoelde gevolgen tijdig te herkennen. Ook moeten we eerlijk blijven over wat we nog niet weten.

Mijn voorstel is daarom zowel een richting als een uitnodiging om die richting kritisch te onderzoeken. De jaarlijkse belasting van 30 procent boven tien miljoen euro en de verdeling van minstens de helft van de bedrijfswinst boven vijf miljoen euro zijn concrete uitgangspunten voor debat en verdere uitwerking. De precieze uitvoering moet worden getoetst op effectiviteit, rechtvaardigheid en economische houdbaarheid.

De geschiedenis kan ons leren waarom bestaande economische spelregels tekortschieten, maar zij kan ons niet volledig vertellen hoe een wereld zal functioneren met spelregels die we nog nooit eerder hebben toegepast. Het ontbreken van die volledige zekerheid is geen argument om het denken over een andere wereld stil te zetten. Het is een reden om nieuwe ideeën zorgvuldig, controleerbaar en met ruimte voor bijsturing te onderzoeken.

DEEL IV — Een nieuwe gebalanceerde wereld

> *“Een betere wereld begint met de mensen die dit nieuwe economische verhaal doorvertellen en verspreiden.”*

21. De nieuwe gebalanceerde wereld

Laten we ons nu voorstellen dat we dit nieuwe economische basisverhaal daadwerkelijk weten te realiseren. Dat extreme persoonlijke vermogens niet langer onbeperkt kunnen doorgroeien. Dat werknemers structureel kunnen delen in uitzonderlijke bedrijfswinsten. Dat veel meer mensen eigenaar worden van woningen, aandelen en ondernemingen. Dat werknemers niet alleen voldoende verdienen om hun rekeningen te betalen, maar ook vermogen kunnen opbouwen. Dat ondernemers uit veel meer financiers kunnen kiezen. Dat burgers financieel sterker worden. En dat de opbrengsten van onze gezamenlijke economische ontwikkeling over steeds meer mensen worden verdeeld.

Wat voor samenleving zou dat kunnen opleveren? Volgens mij een veel gezondere samenleving. Een samenleving met meer financieel zelfstandige burgers. Meer keuzevrijheid. Meer ondernemerschap. Meer mogelijkheden voor jongeren om iets op te bouwen. Minder extreme concentratie van economische macht. En hopelijk ook minder maatschappelijke spanningen. Want mensen die voldoende financiële zekerheid hebben en uitzicht houden op een betere toekomst, hebben een stevigere basis voor vertrouwen in hun samenleving.

Dat betekent niet dat alle conflicten verdwijnen. En het betekent evenmin dat economische ongelijkheid volledig zal verdwijnen. Dat is ook niet noodzakelijk. Mensen verschillen nu eenmaal in talent, ambities, keuzes en omstandigheden. Maar er is een groot verschil tussen een samenleving waarin sommige mensen meer bezitten dan anderen en een samenleving waarin een uiterst kleine groep een steeds groter deel van alle economische bezittingen controleert. Mijn doel is niet een wereld waarin iedereen even rijk is. Mijn doel is een wereld waarin zoveel mogelijk mensen rijk kúnnen worden. En waarin niemand zijn hele leven uitsluitend hoeft te werken om de economie van bezit van anderen steeds verder te versterken.

22. De volgende stap in de evolutie van de mensheid

Daarmee zijn we terug bij het begin van dit artikel. Bij de evolutie van het universum. Materie → Chemie → Levende cellen → Intelligente hersenen → Taal met verhalen en cultuur. Gedurende miljarden jaren werd de ontwikkeling van het universum bepaald door natuurkundige, chemische en biologische processen. Maar met het ontstaan van de menselijke intelligentie is daar een nieuwe mogelijkheid bij gekomen. De mogelijkheid om

bewust na te denken over de wereld waarin wij leven en over de wereld die wij willen creëren.

Wij zijn niet alleen het resultaat van evolutie. Wij zijn ook een levensvorm geworden die kan nadenken over de richting van haar eigen culturele ontwikkeling. Wij kunnen onze geschiedenis bestuderen. Wij kunnen de gevolgen van onze bestaande economische systemen onderzoeken. Wij kunnen herkennen welke mechanismen onze samenleving uit balans brengen. En wij kunnen besluiten om deze mechanismen te veranderen.

Niet door de natuurwetten te veranderen, maar door de menselijke afspraken te veranderen waarop onze samenleving is gebaseerd. Dat is misschien wel de meest bijzondere eigenschap van de mens. Wij kunnen samen een nieuw verhaal ontwikkelen en vervolgens een nieuwe werkelijkheid creëren. En daarmee komen we bij de belangrijkste boodschap van dit artikel.

23. De nieuwe gebalanceerde wereld begint met een nieuw verhaal

Onze huidige wereld is voor een belangrijk deel gebaseerd op het economische verhaal dat persoonlijk vermogen in beginsel onbeperkt mag groeien. Dit verhaal is zo diep in onze samenleving verankerd dat vrijwel niemand zich nog afvraagt of het wel het verstandigste verhaal is. Maar als wij begrijpen dat onbeperkte vermogensgroei kan leiden tot steeds verdere concentratie van bezit en economische macht, kunnen we ons ook afvragen of we een beter systeem kunnen ontwikkelen.

Een systeem waarin iedereen de mogelijkheid behoudt om rijk te worden. Waarin ondernemerschap wordt beloond. Waarin mensen financieel zelfstandig kunnen worden. Maar waarin extreme concentratie van vermogen structureel wordt tegengegaan. Met als doel dat niet alleen onze totale rijkdom groeit, maar ook het aantal mensen dat van deze rijkdom kan profiteren.

Dat zou volgens mij een fundamentele verandering zijn. Van een wereld waarin steeds meer bezit bij relatief weinig mensen terecht kan komen, naar een wereld waarin bezit bewust over steeds meer mensen wordt verspreid. Van een economie waarin grote groepen voornamelijk werken om rond te komen, naar een economie waarin werken ook daadwerkelijk uitzicht geeft op vermogensopbouw. Van een systeem waarin bezit steeds meer bezit kan voortbrengen, naar een systeem waarin bezit, kansen en economische macht veel evenwichtiger worden verdeeld. Van onze huidige instabiele wereld naar een nieuwe gebalanceerde wereld.

Natuurlijk zal die verandering niet vanzelf plaatsvinden. Het voorstel vraagt economische onderbouwing, internationale samenwerking, politieke moed en verdere uitwerking. Maar de eerste stap is misschien wel de belangrijkste. Dat wij ons bewust worden van het economische basisverhaal waarin we nu geloven. En dat we begrijpen dat dit verhaal geen onveranderlijke natuurwet is. Het is een menselijke keuze. En menselijke keuzes kunnen

worden veranderd. Een nieuw economisch spel kan niet worden beoordeeld alsof het al eerder in precies deze vorm is gespeeld. Daarom moeten we de gevolgen vooraf zo goed mogelijk onderzoeken en tijdens de invoering blijven meten, leren en bijsturen.

De evolutie heeft uiteindelijk een levensvorm voortgebracht die niet alleen zijn omgeving kan veranderen, maar ook bewust kan nadenken over de wereld die hij voor toekomstige generaties wil achterlaten. Laten we die bijzondere mogelijkheid gebruiken. Niet door steeds opnieuw te proberen de gevolgen van een instabiel economisch systeem te repareren. Maar door een nieuw basisverhaal te ontwikkelen waarin een evenwichtige vermogensverdeling een fundamenteel uitgangspunt wordt. Een verhaal waarin we niet accepteren dat steeds meer bezit zich onbeperkt bij steeds minder mensen kan concentreren. Maar waarin we gezamenlijk streven naar een wereld met steeds meer mensen die zelf iets bezitten.

Meer bezitters. Minder extreme bezitters. Meer keuzevrijheid. Minder geconcentreerde macht. En uiteindelijk een gezondere, gelukkigere en stabielere samenleving.

Misschien is dat wel de wijsheid die we uit de geschiedenis van het universum kunnen halen. Dat de mensheid inmiddels intelligent genoeg is geworden om haar eigen economische basisverhaal te herkennen. En daarmee ook intelligent genoeg zou kunnen worden om bewust voor een beter verhaal te kiezen.

Onze geschiedenis als jager-verzamelaar herinnert ons eraan dat de mens niet alleen afzonderlijke problemen moet kunnen oplossen, maar ook de samenhang van zijn leefwereld moet begrijpen. Misschien ligt de volgende stap in onze culturele ontwikkeling daarom in het combineren van onze enorme gespecialiseerde kennis met de wijsheid om het geheel opnieuw in balans te brengen.

Want als onze huidige wereld mede is ontstaan doordat wij gezamenlijk in een bepaald verhaal geloven, dan kunnen wij door gezamenlijk in een beter verhaal te gaan geloven ook een betere wereld creëren. Een nieuwe gebalanceerde wereld.

Van een nieuw verhaal naar een nieuwe werkelijkheid

De centrale gedachte van dit essay is dat mensen hun gezamenlijke werkelijkheid kunnen veranderen door in een nieuw verhaal te gaan geloven. Maar daarvoor is meer nodig dan alleen het bedenken en begrijpen van dat verhaal. Het moet ook door steeds meer mensen worden gedeeld.

Daarom heb ik de website www.superrijkenbelasting.nl opgericht. Op deze website kunnen mensen uit de hele wereld anoniem aangeven dat zij het voorstel voor een superrijkenbelasting ondersteunen.

Het aantal geregistreerde steunbetuigingen wordt per land bijgehouden. Zo kunnen we volgen hoe de steun voor dit nieuwe economische verhaal zich internationaal verspreidt. Dat is belangrijk, omdat een fundamentele verandering van ons economische systeem internationale samenwerking vraagt. Iedere geregistreerde steunbetuiging maakt zichtbaar dat iemand zich achter het voorstel schaart. De aantallen vormen geen representatieve opiniepeiling, maar geven wel inzicht in de verspreiding van het initiatief.

Ik nodig iedereen die de gedachte achter dit essay waardevol vindt uit om het verder te bespreken en met anderen te delen. Met familie, vrienden, collega's en mensen in andere landen. Juist door ideeën uit te wisselen, vragen te stellen en samen na te denken, kunnen nieuwe inzichten ontstaan.

Om dit gesprek ook internationaal mogelijk te maken, wil ik het essay in zoveel mogelijk talen beschikbaar stellen. Wie het essay graag in een andere taal wil ontvangen, kan hiervoor een e-mail sturen naar info@superrichtax.com.

Misschien begint een nieuwe, meer gebalanceerde wereld niet met een grote politieke beslissing, maar met iets veel eenvoudigers: steeds meer mensen die zich afvragen of onze huidige economische spelregels werkelijk de verstandigste zijn.

Want pas wanneer voldoende mensen zich een andere werkelijkheid kunnen voorstellen, ontstaat de mogelijkheid om die werkelijkheid gezamenlijk te creëren.

Een nieuwe gebalanceerde wereld begint met een nieuw verhaal.

Jean-Paul Fonteijn is auteur van Extreem rijk moet worden belast en Minder macht voor de miljardair! en initiatiefnemer van superrijkenbelasting.nl.

Bronnen en verwijzingen

Bronnen met URL Gepubliceerde artikelen van Jean-Paul Fonteijn Jean-Paul Fonteijn (29 juli 2026). Mijn levenslange vraag: waarom vinden we miljardairs normaal?. Joop (BNNVARA). https://www.bnnvara.nl/joop/artikelen/mijn-levenslange-vraag-waarom-vinden-we-miljardairs-normaal

Jean-Paul Fonteijn (6 augustus 2026). Laat het rijtjeshuis van oma met rust, pak de miljardairs aan. Joop (BNNVARA). https://www.bnnvara.nl/joop/artikelen/laat-het-rijtjeshuis-van-oma-met-rust-pak-de-miljardairs-aan

Jean-Paul Fonteijn (11 augustus 2026). Ik wil dat zoveel mogelijk mensen rijk kunnen worden en op deze manier kan dat. Joop (BNNVARA). https://www.bnnvara.nl/joop/artikelen/ik-wil-dat-zoveel-mogelijk-mensen-rijk-kunnen- worden-en-op-deze-manier-kan-dat

Jean-Paul Fonteijn (16 augustus 2026). Waarom we extreme vermogens internationaal moeten aanpakken om de zon weer voor meer mensen te laten schijnen. Joop (BNNVARA). https://www.bnnvara.nl/joop/artikelen/waarom-we-extreme-vermogens-internationaal-moeten-aanpakken-om-de-zon-weer-voor-meer-m ensen-te-laten-schijnen

Jean-Paul Fonteijn (19 augustus 2026). Extreme rijkdom is geen probleem van te veel geld maar van te veel macht. Joop (BNNVARA). https://www.bnnvara.nl/joop/artikelen/extreme-rijkdom-is-geen-probleem-van-te-veel-geld-maar-van-te-veel-macht

Jean-Paul Fonteijn (27 augustus 2026, 10:32). De allerrijksten meer belasten, daar gaat het om. Trouw, Opinie. https://www.trouw.nl/opinie/opinie-de-allerrijksten-meer-belasten-daar- gaat-het-om~b22086bf/

Auteurspagina's en website Auteurspagina Jean-Paul Fonteijn bij Joop https://www.bnnvara.nl/joop/personen/F/jean-paul-fonteijn

Website superrijkenbelasting.nl https://superrijkenbelasting.nl

Webteksten en deelspreuken (geraadpleegd 26 oktober 2026): https://superrichtax.com/nl/oorzaak/ ; https://superrichtax.com/nl/oplossing/ ; https://superrichtax.com/nl/visie/ ; https://superrichtax.com/nl/steun-en-verspreid/

Wetenschappelijke en economische bronnen Thomas Piketty (2014). Capital in the Twenty-First Century. Harvard University Press. https://www.jstor.org/stable/j.ctvjnrvx9

Walter Scheidel (2017). The Great Leveler. Princeton University Press. https://press.princeton.edu/books/paperback/9780691183251/the-great-leveler

OESO (2018). The Role and Design of Net Wealth Taxes in the OECD. https://doi.org/10.1787/9789264290303-en

Internationaal Monetair Fonds (2024). How to Tax Wealth. https://www.imf.org/en/Publications/imf-how-to-notes/Issues/2024/03/08/How-to-Tax-Wealth-544948

World Inequality Lab (2026). World Inequality Report 2026. https://wir2026.wid.world/

Guiso, L., Herrera, H., Morelli, M. & Sonno, T. (2024). Economic insecurity and the demand for populism in Europe. Economica. https://doi.org/10.1111/ecca.12513

Di Cocco, J., Levi, E., Mariani, R. & Stillman, S. (2024). Does a Lack of Trust Boost Populist Political Parties in Europe? IZA Discussion Paper 17342. https://www.iza.org/publications/dp/17342